

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Att planera för vilt

Johanna Sunesson

Självständigt arbete, 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

Att planera för vilt

Johanna Sunesson

Handledare: Maria Kylin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Anders Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild:

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Landskapsarkitektur, landskapsplanering, viltvård, biologisk mångfald,

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Denna uppsats undersöker vilken plats viltvård har i landskapsplaneringssammanhang, samt försöker ta reda på hur landskapsarkitektens möjligheter att verka för goda viltförhållanden och biologisk mångfald ser ut. Genom att granska och problematisera begreppet viltvård försöker jag ge en bild av vad begreppet innebär. Jag tittar sedan på hur man arbetar med viltvårdsfrågor inom några av Sveriges myndigheter idag och försöker, genom intervjuer med anställda på Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen, utröna vilken plats landskapsarkitekten har i det arbetet. Studien antyder att landskapsarkitekten varit närvarande i arbetet med viltvård tidigare, men verkar inte förekomma inom de studerade myndigheternas arbete med viltfrågor idag. Det finns ett behov av överblick och områdesövergripande kompetens inom viltvårdsarbetet och myndigheterna antyder en önskan om att bredda sin kompetens. Detta öppnar möjligheter för landskapsarkitekten att återigen delta i arbetet med landskapsplanering med inriktning på viltfrågor. Resultaten antyder att något har förändrats, vilket tas upp till diskussion.

Abstract

This paper examines what place wildlife management has in a landscape planning context, and tries to find out what possibilities the landscape architect has to promote biodiversity and good conditions for wildlife. By reviewing and problematizing the concept of wildlife management, I attempt to get an overview of the terms meaning. I then investigate how some of the Swedish authorities work with wildlife preservation. Through interviews with employees of the Environmental Protection Agency, the Swedish Forest Agency and the County Administrative Board, I try to determine which role the landscape architect has in that work. The study suggests that the landscape architect where present in the work of wildlife management in the past, but no longer seems to be present in the field today. There is a need for overview and multidisciplinary expertise in wildlife management efforts and the authorities imply a desire to broaden their skills. This opens up opportunities for landscape architects to once again participate in the work of landscape design, with focus on wildlife management. The results of this study indicate that something has changed. What that is, is up for discussion.

Tack!

Ett stort tack till min handledare, Maria Kylin, som professionellt och vänligt väglett mig genom uppsatsens krokiga stigar. Maria har bidragit med stor kunskap och varit trygg att ha med sig under arbetets gång. Tack även till seminariegruppen som bidragit med feedback och tankar under de seminarier vi haft tillsammans. Slutligen vill jag också uppmärksamma min sambo, Jimmy, som bidragit med korrekturläsning, goda råd och glada tillrop när jag behövt det som mest. Tack!

“We are the most dangerous species of life on the planet, and every other species, even the earth itself, has cause to fear our power to exterminate. But we are also the only species which, when it chooses to do so, will go to great effort to save what it might destroy.” –Wallace Stegner

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte, målsättning och frågeställningar	2
1.3 Disposition, material och metod.....	2
2 Vad innebär viltvård?	3
3 Myndigheter, lagstiftning och politiska mål.....	5
3.1 Lagstiftning.....	5
3.1.1 Jaktlagen	5
3.1.2 Skogsvårdslagen.....	5
3.1.3 Miljöbalken	6
3.2 Politiska mål.....	7
3.3 Naturvårdsverket.....	8
3.4 Skogsstyrelsen.....	9
3.5 Länsstyrelsen	10
4 Viltvård i praktiken	11
4.1 Återgivning av intervju med Peter Jaxgård, Naturvårdsverket	11
4.2 Återgivning av intervju med Per Risberg, Naturvårdsverket.....	12
4.3 Återgivning av intervju med Matts Rolander, Skogsstyrelsen	13
4.4 Återgivning av intervju med Tom Espgård, Länsstyrelsen Skåne	15
4.5 Analys av intervjuerna.....	18
5 Diskussion och reflektion.....	19
6 Källförteckning	21
6.1 Elektroniska källor.....	21
6.2 Lagar och offentliga dokument	23
6.3 Tryckta källor.....	23
6.4 Otryckta källor	24
6.5 Figurförteckning	24

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Landskapsarkitektens arbete är komplext och rör sig inom, och över, många olika områden, grundutbildningen rycker därför fram på bred front. Kandidatårens sista 15 högskolepoäng erbjuder sedan en möjlighet att fördjupa sig i och med kandidatuppsatsen. Det vore en underdrift att påstå att valet av ämne var svårt, det finns ju så mycket man skulle vilja fördjupa sig i! Det kan vara svårt att föreställa sig alla möjligheter som ryms inom yrket. Variationen av arbetsuppgifter kan tyckas oändlig, likaså de områden inom vilka man kan specialisera sig. Som student kan detta upplevas spännande och motiverande såväl som förvirrande och skräckinjagande och med en annalkande kandidatexamen i landskapsarkitektur upptar frågorna om arbetslivet en stor del av min tankeverksamhet.

Jag intresserar mig mycket för planeringsfrågor, hur man arbetar med dessa inom olika instanser i allmänhet och de frågor som gäller landskapet utanför staden i synnerhet. Landskapet inom staden är så tydligt taget i anspråk och det urbana sättet att nyttja mark kan tyckas lättare att tolka än det till synes orörda som man ofta möter utanför staden. Utmaningarna och behoven ser också annorlunda ut utanför staden jämfört med inuti den, likaså problemen och lösningarna.

Inom utbildningen nämns ofta vikten av biologisk mångfald och bevarande av habitat och biotoper, och vikten av att landskapsarkitekten verkar för detta. Begreppet nämns ofta i samband med vår flora och fågel- och insektlivet, men om resten av faunan talas det föga. Dessutom presenteras få verktyg för att bidra till god artrikedom. I ettan innebar biologisk mångfald fågelbord och kaniner i stadsparken och bevarande av biotoper löstes med att anlägga äng eller så fjärilsfröblandning i skogsbrynen. Men vad innebär dessa begrepp ute i arbetslivet?

Med bakgrund i en jägarfamilj, där vilt och viltvård haft en central roll, ligger det mig nära till hands att fundera över vilka möjligheter landskapsarkitekten har att arbeta med natur- och viltvårdsfrågor. Jag har valt att i min uppsats titta närmare på hur olika instanser arbetar med frågor som rör just det vilda livet och biologisk mångfald samt försökt utröna vilken roll landskapsarkitekten kan ha i detta.

1.2 Syfte, målsättning och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka vilken plats viltvård har i landskapsplaneringssammanhang, genom att beskriva hur viltfrågorna behandlas inom fysisk planering idag. Målet är att öka min förståelse för denna typ av insatser samt undersöka landskapsarkitektens möjligheter att verka för goda viltförhållanden och biologisk mångfald. Frågeställningen jag försöker besvara är:

Vad ligger i begreppet viltvård?

Hur behandlas viltfrågorna inom fysisk planering idag?

Vilken roll har landskapsarkitekten i viltvårdsfrågor?

1.3 Disposition, material och metod

Inledningsvis görs ett försök att reda ut, problematisera och förtydliga begreppet viltvård. Den litteratur jag vänt mig till för att bilda mig en uppfattning om begreppet i landskapsplaneringssammanhang är *Vilt- och landskapsvård* av Svante Morgan, examensarbetet *Viltvård i vårt kulturlandskap* av Malin Rizell, samt nationalencyklopedins definitioner av begrepp knutna till landskapsvård. Begreppet problematiseras med stöd från Tomas Gerdmundssons artikel om kulturarv. Därefter presenteras ett urval av gällande lagstiftning för viltvård och närliggande områden, då detta är faktorer som styr arbetet med viltfrågor och är bra att känna till.

Genom att titta på hur några av Sveriges myndigheter är uppbyggda och vilka uppgifter som ligger på deras bord försöker jag ge en bild av *var* i kedjan viltvårdsarbete sker. Med tankte på uppsatsens ringa omfattning har jag valt ut tre myndigheter att titta närmare på. Dessa är Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen och de har valts ut på grund av att de är tre centrala myndigheter där viltvårdsfrågan bör utgöra ett självklart arbetsområde.

Till sist söker jag svar på frågan *hur* arbetet med viltfrågor går till, detta genom semistrukturerade intervjuer med anställda på nämnda myndigheter. Den samlade datan från intervjuerna analyseras sedan induktivt och uppsatsen avslutas med en diskussion och reflektion kring det som framkommit under arbetets gång.

Jag har intervjuat totalt fyra personer, varav två på Naturvårdsverket, en på Skogsstyrelsen och en på Länsstyrelsen. Intervjuerna bestod av tre grundfrågor, *innebörden av viltvård, hur de kom i kontakt med viltvård i sitt arbete samt om de hade förslag på förbättringar inom området*, genom vilka jag försökte leda samtalen. Alla intervjuer utom en skedde av logistiska skäl via telefon. Tom Espgård på Länsstyrelsen Skåne träffade jag personligen.

2 Vad innebär viltvård?

Ett komplext och kontextualiserat begrepp

Viltvård är ett brett begrepp som är starkt kontextualiserat. Viltvårdsinsatserna ser olika ut beroende på om du till exempel är markägare, jägare eller anställd inom en myndighet, och vad man som enskild lägger i begreppet viltvård varierar därefter. En markägare har möjligheten att bruka sin mark på ett för viltet hållbart sätt och anlägga viltvatten, en jägare kan bidra till predatorkontroll och stödutfodring och som anställd inom en myndighet kan man arbeta med information och utbildning, samordnande av insatser, lägeskontroller och inventeringar, stöd och rådgivning med mera.

Grunden i viltvård är att tillgodose viltets behov av skydd, föda och boplatser. Svante Morgan understryker i *Vilt och landskapsvård* att detta innefattar landskapsvårdande åtgärder och att det är viktigt att begreppet viltvård ges en rymlig innebörd.¹ De åtgärder som vidtas i landskapet för att tillgodose viltets basbehov handlar ofta om bevarandet och återskapandet av biotoper. Detta är en viktig del av viltvården då viltets levnadsförhållanden ofta är starkt kopplade till förekomsten av vissa biotoper. God biotopvård är med andra ord en förutsättning för framgångsrik viltvård.²

Efter att ha tittat på myndigheternas arbete och struktur framgår att de har olika fokus, men att de i mångt och mycket strävar efter att nå samma mål: hållbar markanvändning som både ger god avkastning och erbjuder goda levnadsförhållanden för viltet, en rik natur med stabil artsammansättning och biologisk mångfald.³ Riksantikvarieämbetet är den myndighet som fokuserar på vårt kulturarv och landskapets upplevelsevärden. Deras mål fokuserar inte på ekosystem och avkastning utan på att bevara, använda och utveckla kulturarvet.⁴

Tomas Germundsson nämner i en artikel i *International journal of heritage studies* problematiken med landskapsfrågor. Landskapet betraktas lite som natur och lite som kultur, menar han, vilket för med sig en administrativ uppdelning av området där vissa landskapsfrågor lyder under Riksantikvarieämbetet och andra under Naturvårdsverket.⁵ Man kan diskutera hurvida man bör skilja de olika perspektiven så starkt åt. Malin Rizell, som skrivit sitt examensarbete om vilt i kulturlandskap, understryker i sitt resonemang att en optimal landskapsvård inte särskiljer mellan natur- och kulturmiljövård och att den tydliga uppdelningen kan härledas just till att besluten inom de två områdena fattas inom två olika statliga verk.⁶

---

¹ Morgan S. (1991), *Vilt- och landskapsvård*. LT förlag: Stockholm Sid. 9

² Christoffersson C. (2010), *Jägarskolan*. Svenska jägareförbundets förlag: Öster Malma. Sid. 126-134

³ Se kap 3.3 – 3.5

⁴ Riksantikvarieämbetet. *Om Riksantikvarieämbetet*. [Elektronisk]

⁵ Germundsson, T. (2005), Regional cultural heritage versus national heritage in Scania's disputed national landscape. *International journal of heritage studies*. Vol 11, Nr 1

⁶ Rizell, M. (1997), *Viltvård i vårt kulturlandskap – hur tar man hänsyn till natur-och miljövårdsaspekter i viltvården?* Examensarbete vid institutionen för landskapsplanering, SLU Alnarp.

Definitioner enligt nationalencyklopedin

Viltvård i sig är ett stort begrepp och som utgångspunkt är det viktigt att förstå de begrepp som utgör stommen när vi talar om vård av vår miljö i olika sammanhang. Nationalencyklopedin definierar dessa som följer:

Landskapsvård: "Åtgärder som syftar till att bevara eller återställa egenskaper som ekologisk funktion och skönhet hos ett landskap. Åtgärderna kan syfta till att nedärvda kvalitéer skall bevaras samt att tillgångar som riskerar att exploateras för hårt eller förödats skall skyddas. Landskapsvård kan också innebära rekonstruktion av redan uttraderade landskapstyper. Motiven för landskapsvård kan delas upp i aspekter av kultur, vetenskap, rekreation och naturhushållning."⁷

Kulturmiljövård: "Numera allmän benämning på sådan offentlig verksamhet som syftar till att skydda, vårda och sprida kunskap om det fysiska kulturarvet. [...] Kulturmiljövården är också med utgångspunkt i lagstiftning och politiska beslut verksam för att bevara historiska och miljömässiga värden i det levande kulturlandskapet."⁸

Naturvård: "Naturvård inkluderar naturskydd och innebär skydd och vård av naturen genom hänsyn i människans nyttjande av naturresurser, genom restaurering och nyskapande av skadade eller försvunna naturmiljöer samt genom främjande av friluftsliv."⁹

Viltvård: "Sammanfattande benämning på åtgärder som syftar till att bevara vilt, samt att främja en med hänsyn till allmänna och särskilja intressen lämplig utveckling av viltstammarna. Genom hänsynstagande till viltets krav i jord-och skogsbruket och genom särskilda biotopsåtgärder skapas förutsättningar för art- och individrika viltstammar. I viltvården ingår också att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd samt att anpassa jakten efter tillgången på vilt."¹⁰

Olika perspektiv med gemensam strävan

De olika perspektiven på landskapsvård må ha olika definitioner, men gemensamt för alla är en strävan att bevara miljömässiga värden. De olika perspektivens utgångspunkter skiljer sig dock åt, naturvårdaren anser att landskapets sammansättning av olika naturtyper är det viktigaste; kulturmiljövårdaren vill lyfta fram vad som är typiskt för ett visst område; viltvårdaren vill tillgodose viltets behov av skydd, föda och boplatser.

---

⁷ Nationalencyklopedin. Sökord: *Landskapsvård* [Elektronisk]

⁸ Nationalencyklopedin. Sökord: *Kulturmiljövård* [Elektronisk]

⁹ Nationalencyklopedin. Sökord: *Naturvård* [Elektronisk]

¹⁰ Nationalencyklopedin. Sökord: *Viltvård* [Elektronisk]

3 Myndigheter, lagstiftning och politiska mål

3.1 Lagstiftning

3.1.1 Jaktlagen

Jaktlagen¹¹ innehåller vad viltvården innefattar, bestämmelser gällande jakträtt, skydds jakt och statligt vilt, samt bestämmelser angående anmälningsskyldighet och polisens befogenheter i viltfrågor. I lagen finns också bestämmelserna kring hur jakt skall gå till, utplantering av vilt och ansvar vid jakt. **Lagen definierar i 2 § vilt som däggdjur och fåglar.** Vidare behandlas viltvård i 4–9 §§. Den paragraf som definierar viltvård är 4 § och den lyder som följer:

”Viltet skall vårdas i syfte att

- bevara de viltarter som tillhör landets viltbestånd och de fågelarter som tillfälligt förekommer naturligt i landet, och

- främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna.

I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärderna utförs och anpassningen sker svarar markägaren och jakträttshavaren.”

Märk väl att åtgärderna inte alls handlar enbart om jakt utan även innefattar andra viltvårdsåtgärder som att se till att viltet får skydd och stöd. **Lagen specificerar markägare och jakträttsinnehavare som ansvariga för att åtgärderna utförs**, däremot tillskrivs alla ett ansvar att visa viltet hänsyn i 5 §. Paragrafen säger att viltet ska störas så lite som möjligt och får inte ofredas eller förföljas annat än vid jakt. 7 § klargörs att regeringen kan utse en myndighet till att besluta om jakt i de områden där ett viltbestånds storlek utgör påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador av vilt.

3.1.2 Skogsvårdslagen

Skogsvårdslagen¹² innehåller bestämmelser gällande anläggning av skog, avverkning, ädellöv, insektsangrepp, hänsyn till naturvård och kulturmiljövård, miljöanalys och tillsyn. Det som är relevant för uppsatsen är först och främst 1 § under allmänna bestämmelser och 30 § under hänsyn till naturvården och kulturmiljövården och är således det som kommer att presenteras här. 1 § lyder som följer:

”Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen.”

Märk väl att **skogen enligt lag skall brukas på ett sätt som innebär såväl god avkastning som bibehållen biologisk mångfald.** Att vid skötseln visa hänsyn till allmänna intressen kan anspela på skogens upplevelsevärden och tillgänglighet.

---

¹¹ SFS 1987:259

¹² SFS 1979:429

30 § behandlar som tidigare nämnts vilken hänsyn skogsbruket skall ta till naturvården och kulturmiljövården och säger inte så mycket mer än att regeringen, eller en myndighet utsedd av regeringen, har befogenhet att meddela föreskrifter om vilken hänsyn som skall tas till natur och kulturmiljövårdens intressen vid skötsel av skog. Exempel som nämns i lagen är hyggens storlek, beståndsanläggning, kvarlämnande av träd och trädsamlingar, gödsling, dikning och skogsvägars sträckning. Lagen understryker dock att dessa föreskrifter inte får vara av sådan karaktär att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

Allmänna råd

Skogsstyrelsen har däremot tagit fram allmänna råd till skogsvårdslagen, som är intressant ur viltvårdssynpunkt. Förutom att definiera vad som bör avses med begreppet *skötsel av skog* förespråkar de att den hänsyn som visas i form av kvarlämnade träd m.m. bör skyddas vid kommande åtgärder, samt att **när det finns möjligheter att i skogssköteln efterlikna naturliga eller äldre kulturbetingade störningar i skogen, bör dessa möjligheter beaktas.**¹³ De allmänna råden är dock inte bindande för vare sig myndigheter eller enskilda, utan är endast rekommendationer.¹⁴

3.1.3 Miljöbalken

Lagen om skötsel av jordbruksmark är sedan 1998, tillsammans med 15 andra lagar på temat natur, miljö, vatten och skyddade arter, inbakade i miljöbalken¹⁵. Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Den överensstämmer med andra ord väl med målen för svensk miljöpolitik (se s. 7). Detta uppnår man enligt 1 kap. 1 § genom insikt om att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Följande tre punkter gällande lagens tillämpning är relevanta i fråga om viltvård:

- värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas
- den biologiska mångfalden bevaras
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas

Lagens andra del fokuserar på skydd av naturen och innehåller hänsynsregler, bestämmelser för hushållning med mark och vatten, miljökvalitetsnormer, miljökonsekvensbeskrivningar, skydd av områden och särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter.

¹³ Skogsstyrelsen (2014), *Skogsvårdslagstiftningen*, s. 56 [Elektronisk]

¹⁴ Skogsstyrelsen (2014), *Skogsvårdslagstiftningen*, s. 6 [Elektronisk]

¹⁵ SFS 1998:808

3.2 Politiska mål

De myndigheter jag kommer att titta närmare på är Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen Skåne samt Länsstyrelsen Dalarna. Dessa myndigheter arbetar på uppdrag att förverkliga den av riksdagen beslutade miljöpolitiken. Det övergripande målet för svensk miljöpolitik är att lösa miljöproblemen i Sverige till nästkommande generation, detta utan att bidra till ökade miljö-och hälsoproblem utanför Sverige.

De 16 nationella miljö kvalitetsmålen utan inbördes ordning:¹⁶

- Begränsad naturpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giffri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalité
- Hav i balans med levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fåltmiljö
- God bebyggd miljö
- Rikt växt- och djurliv

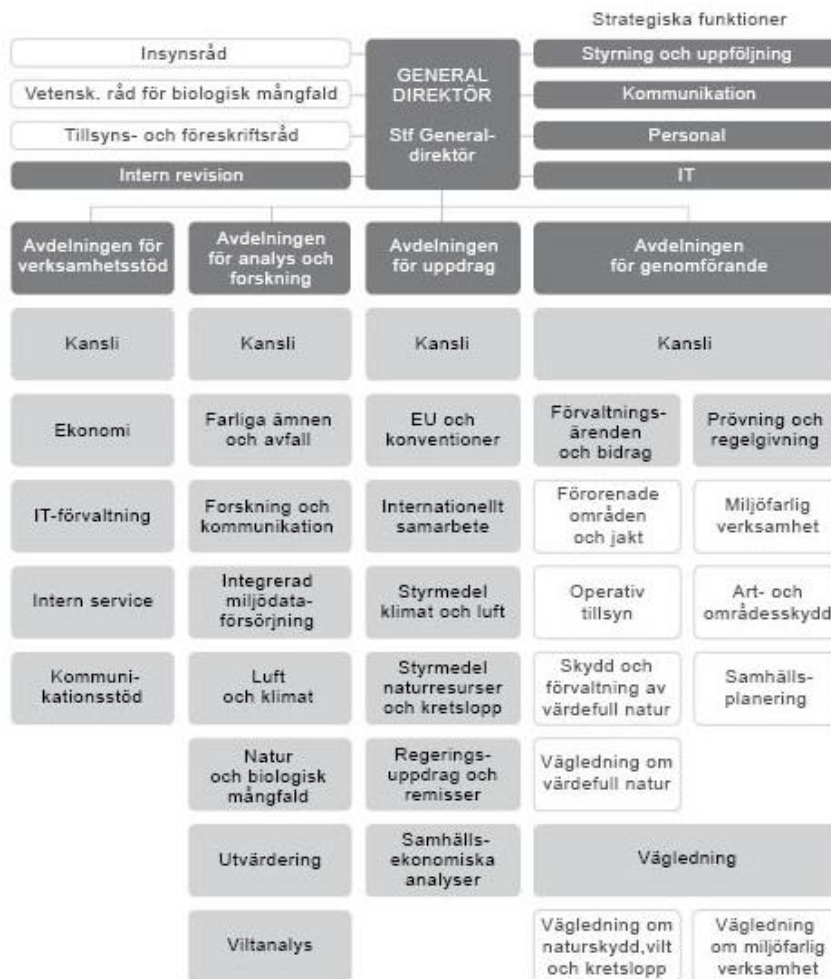
---

¹⁶ Nationella miljömålsportalen. *Sveriges miljömål*. [Elektronisk]

3.3 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket arbetar på uppdrag av regeringen och har i uppgift att samordna, följa upp och utvärdera arbetet med Sveriges miljömål. Detta handlar mycket om att samverka med andra aktörer och samordna insatser men också om att ta fram underlag och utveckla miljöpolitiken. Organisationen delas upp i fyra avdelningar; analys och forskning, uppdrag, genomförande och verksamhetsstöd och strategiska funktioner (se; figur 1).¹⁷ Jag har inte funnit några landskapsarkitekter inom myndigheten.

Vision: En bra livsmiljö för människan och allt annat levande, nu och för kommande generationer. ¹⁸

Figur 1. Organisationsschema från Naturvårdsverkets hemsida.¹⁹

¹⁷ Naturvårdsverket. *Om Naturvårdsverket*. [Elektronisk]

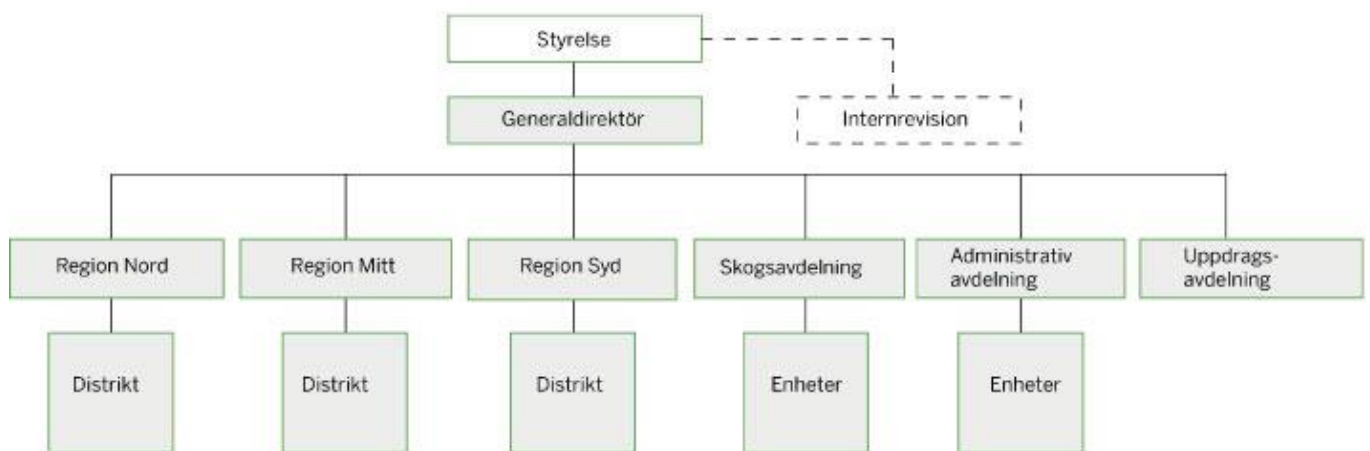
¹⁸ Naturvårdsverket. *Vision och verksamhets idé*. [Elektronisk]

¹⁹ Naturvårdsverket. *Organisationsschema*. [Elektronisk]

3.4 Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är som namnet antyder en myndighet för frågor som rör skog. Myndigheten verkar under näringsdepartementet och ansvarar för att den svenska skogspolitiken förverkligas i praktiken av de som äger och brukar skog. Den svenska skogspolitiken vilar på två mål, produktionsmålet och miljömålet, vilka är likställda med varandra. Dessa mål innebär att skogen skall ge en uthållig god avkastning samtidigt som en rik och varierande skogsmiljö upprätthålls.²⁰ Myndigheten är geografiskt uppdelad i tre områden (se figur 2). Verksamheten är lokalt förankrad och arbetar på medborgarnas uppdrag för att leda skogsutvecklingen för ett hållbart samhälle. Fokus ligger på att driva produktionsfrågorna, utveckla miljöarbetet och lyfta skogens sociala värden.²¹ Jag har inte funnit några landskapsarkitekter inom myndigheten.

Vision: Skog till nytta för alla.²²

Figur 2. Organisationsskiss från Skogsstyrelsens hemsida.²³

²⁰ Skogsstyrelsen. *Vårt uppdrag*. [Elektronisk]

²¹ Skogsstyrelsen. *Vision, idé och strategi*. [Elektronisk]

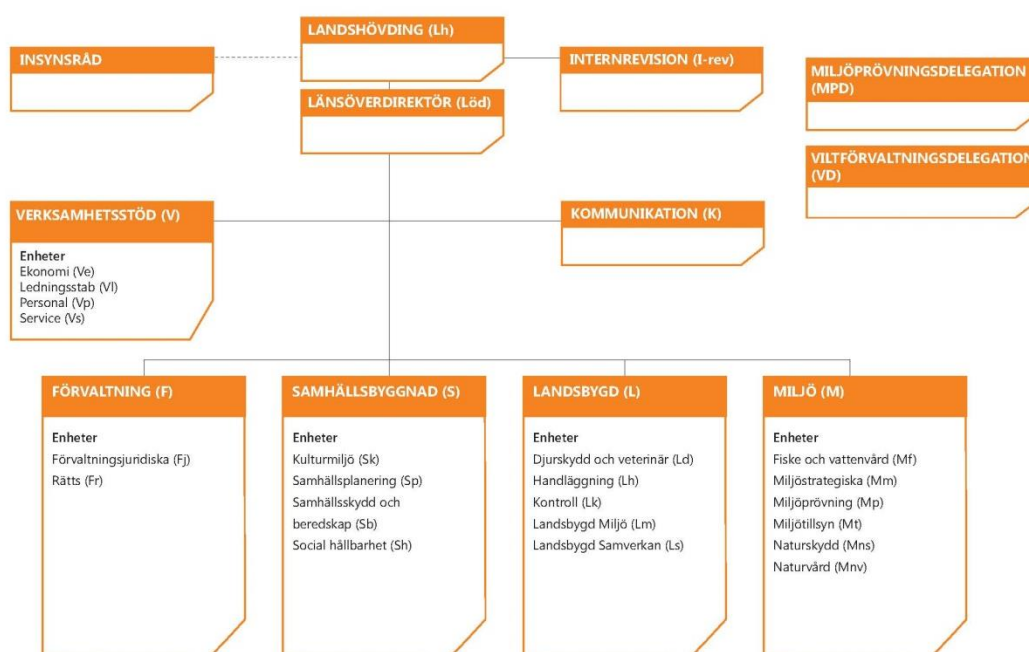
²² *Ibid.*

²³ Skogsstyrelsen. *Organisation*. [Elektronisk]

3.5 Länsstyrelsen

En länsstyrelse är en tillstånds- och tillsynsmyndighet som verkar under Naturvårdsverket och Jordbruksverket på uppdrag av regering och riksdag. Det finns 21 länsstyrelser i Sverige. Dessa samverkar med varandra med uppdrag att arbeta för en symbios mellan miljö, tillväxt och goda levnadsvillkor. Vissa arbetsuppgifter är samlade under en eller några länsstyrelser som utför arbetet för flera län, detta för att arbetet skall vara effektivt och rättssäkert.²⁴ Arbetet på länsstyrelserna delas in i sex kategorier: djur och natur, miljö och klimat, lantbruk och landsbygd, näringsliv och föreningar, människor och samhälle, samt samhällsplanering och kulturmiljö.²⁵ Länsstyrelsen finns nära människorna i varje län och utgör en länk mellan kommunerna och regering, riksdag och centrala myndigheter. Organisationsuppbyggnaden kan variera något mellan länsstyrelserna beroende på uppdrag, här nedan finns ett exempel från länsstyrelsen Skåne (se figur 3). Den landskapsarkitekt jag påträffat inom myndigheten arbetar som planarkitekt och är inte inblandad i arbetet med viltvårdsfrågor. Personen ville inte ställa upp på en intervju då denne inte ansåg sig ha tillräckligt med kunskaper på området och endast kunde ge en allmän kommentar. En nationell sökning som gjordes på "landskapsarkitekt" via Länsstyrelsens HR-avdelning gav inga träffar.

Uppdrag: "Arbeta för en utveckling där miljö, tillväxt och goda levnadsvillkor går hand i hand"²⁶

Figur 3. Organisationsschema från Länsstyrelsen Skånes hemsida.²⁷

²⁴ Länsstyrelsen. *Samarbete – vilken länsstyrelse gör vad.* [Elektronisk]

²⁵ Ibid.

²⁶ Länsstyrelsen Dalarna. *Vårt uppdrag.* [Elektronisk]

²⁷ Länsstyrelsen Skåne. *Organisation.* [Elektronisk]

4 Viltvård i praktiken

4.1 Återgivning av intervju med Peter Jaxgård, Naturvårdsverket

Peter Jaxgård jobbar med rovdjursförvaltning, samt it-stöd kring detta, inom Naturvårdsverket. Viltvård för Jaxgård innebär att sätta upp mål för hur saker ska vara, till exempel hur många djur man önskar ha i en stam. Då vilt kan ställa till med en hel del problem kan målen även grunda sig i hur mycket problem man anser att näringarna tål. Sen finns det ju olika sätt att nå de uppsatta målen, konstaterar han. Rovdjursmålen uppnås ofta genom skydd medan klövvilt vanligtvis regleras med jakt. Därefter får man utvärdera vad åtgärderna genererar och hur det motsvarar målsättningen, och eventuellt skruva på någon av parametrarna.

Han reflekterar över skillnaden mellan viltförvaltning och viltvård och kommer fram till att förvaltning historiskt sett varit likställt med jakt, medan vård har inneburit åtgärder som förbättrat viltets förutsättningar. Landskapsplanering kretsar mycket kring infrastruktur då vägar och järnvägar kan innebära barriärer för djuren. Det görs en del inom det området, berättar han. Till exempel används gps-teknik för att undersöka och kartlägga älgars rörelsemönster i samband med utbyggnade av infrastruktur, och ekodukter, eller viltpassager, blir allt vanligare.

Enligt Jaxgård ska klövvilt ligga med i länsstyrelsens viltförvaltning, men han understryker att rovdjursfrågorna kan komma att ta mycket plats. Däremot kan sydlänen jobba med större fokus på klövvilt, menar han, då de inte har lika stor rovdjurskoncentration som andra delar av landet.

4.2 Återgivning av intervju med Per Risberg, Naturvårdsverket

Per Risberg jobbar med viltförvaltning inom Naturvårdsverket. Han menar att grunden för viltvård är att vidmakthålla och förbättra för vilt när det gäller tillgång på skydd, föda och vatten, vilket kan uppnås genom både aktiva och passiva åtgärder. Åtgärderna kan vara såväl små som mer omfattande. Han framhäver också komplexiteten inom viltvård, det som gynnar vissa missgynnar andra, och att det handlar om en bra balans. Enligt Risberg har intresset svängt gällande vilka arter man arbetar med att stärka idag i förhållande till början av 2000-talet. Då var fältfågel något som man satsade mycket på medan man idag jobbar mer med klövvilt. Detta menar han beror mycket på de stora resurser som arbetet med fältfågeln krävde, men understryker att arbetet med fältfågeln även gynnade andra arter på fälten. Skåne är faktiskt ensamma om att jobba aktivt med främjandet av fältfågel, säger han.

Han menar att landskapsvård är en viktig del i viltvården då förekomsten av bra biotoper har stor betydelse för viltet. Anläggande och sparande av småbiotoper är otroligt viktigt säger han. Det kan handla om passiva insatser, så som att inte plöja ända ut i åkerkanten, låta bli att dika, lämna en stenmur orörd och att lämna, eller återskapa, småvatten. Och om aktiva insatser som att plantera stora skyddsplanteringar och anlägga viltvatten, men också om mindre åtgärder som att koppla samman gröna korridorer, hålla öppet eller plantera igen.

Just att anlägga viltvatten framhäver han som en ganska vanlig åtgärd i viltvårdssammanhang och att det då är markägaren som genomför detta. På frågan om det inte är ett stort ansvar att lägga på markägaren tvekar han lite. Det är en grundläggande princip i jaktvårdslagstiftningen att markägaren ansvarar för detta, men det är möjligt att frångå den med stöd i miljöbalken. Det är strikta regler och lagstiftning kring uppdämning av vatten, och möjligen skulle någon form av samarbete vid genomförandet kunna underlätta för markägarna reflekterar han. Samtidigt, säger han, så kan ett viltvatten vara ganska litet och behöver inte nödvändigtvis vara svårt och omfattande att anlägga. Det kan räcka med att sätta igen ett dike då även ytor på några få kvadratmeter kan vara värdefulla för vissa arter. Viltvård innefattar många arter och organismer, påpekar han, och många amfibier gynnas även av de minsta vattensamlingar.

"Landskapsarkitektens plats är inte självklar i den viltvård som bedrivs idag"
–Risberg under intervjun

Det är strukturen i jord- och skogsbruk som formar landskapet säger han, och det blir på bekostnad av många arter. Han understyrker att jordbruksverket jobbar aktivt för att främja artrikedomen i jordbrukslandskapet, genom olika typer av stöd som bönderna kan få om de bidrar till biologisk mångfald, men att det inte är något sådant projekt på gång inom naturvårdsverket just nu. Det viltvård handlar mest om idag enligt Risberg är stora rovdjur samt att hantera skador orsakade av främst klövvilt och gäss. Genomgående för Sverige är enligt honom att fokus ligger på att hantera frågor där viltet orsakar problem för människan, även om det finns en del bevarandeprojekt. Han ser ingen riktigt självklar plats för landskapsarkitekterna i den typ av viltvård som bedrivs idag, eftersom man jobbar mer med hantering av problem orsakade av vilt än med bevarande.

Samtalet med mig är den första kontakten han har med en landskapsarkitekt på säkert tio år. För trettio år sedan såg det annorlunda ut, berättar han, något han tror beror på att landskapsplaneringen inte är lika närvarande nu för tiden och att de stora ingreppen för att främja vilt inte görs längre. Han ställer sig dock positiv till landskapsarkitekter inom landskapsplanering.

4.3 Återgivning av intervju med Matts Rolander, Skogsstyrelsen

Matts Rolander är viltsamordnare på Skogsstyrelsen. Han definierar viltvård som att tillgodose viltet med skydd och mat samt stödutfodra vid hårt klimat. Fokus för viltvård som han ser bör ökas på interaktionen mellan hjortdjur och skogsnäringen och hur det påverkar politiska mål. Att öka mängden foder inom ramen för konventionellt skogsbruk menar Rolander är en nödvändighet idag. Viltvården har inte stor påverkan på balansen, säger han, men det har skogsbruket. Man kan inte bara jaga bort betetrycket menar han. Genom att bruka skogen på ett sådant sätt att mer foder uppstår kan man troligen ha större stammar av hjortdjuren utan att det blir betesproblem inom produktionsbestånden.

Som det ser ut idag, säger han, är foderinsatserna lokalt begränsade då det ofta handlar om en enskild skogsägares insats med varsamt skogsbruk, en bonde som anlagt viltåker eller ett jaktlag som stödutfodrar i sitt jaktvårdsområde. Detta kan leda till stora koncentrationer av hjortdjur som söker föda inom ett område, vilket medför lokala betesproblem. Detta blir särskilt tydligt på vintern, då fodertillgången i högre grad styr viltets rörelsemönster berättar han. Sker skogsbruket på ett sådant sätt att fler naturliga foderplatser uppstår så kan man undvika det här problemet, eftersom det erbjuder potentiella foderplatser över större områden istället för en stor tillgång på foder lokalt.

Ett annat problem är det han kallar för "granifieringen", dvs. att man inte väljer trädslag efter ståndort utan uteslutande planterar det som ger bäst avkastning. Detta medför foderbrist på många platser där tallen, som utgör föda för många djur på vintern, försvinner till förmån för granen. Detta menar han leder till en ond spiral där de tallplanteringar som finns utsätts för större och större betetryck, vilket gör skogsägarna än mer benägna att plantera gran. Man har enligt Rolander sett konsekvenserna av granifieringen genom minskade kalvvikter i områden med mycket gran. En större andel gran i våra skogar minskar även landskapets upplevelsevärden avsevärt påpekar han.

Rolander arbetar mest i Mälardalen och där handlar viltvården huvudsakligen om stödutfodring. Han berättar att Skogsstyrelsen utfärdar bidrag för viltvatten i anslutning till skogsmark, men att det kräver en aktiv handling från markägarens sida. På tal om viltvatten så framhäver Rolander att skogsbruket ska visa hänsyn till bäckar och vattendrag och försöka minska körskador vid avverkning. Detta hänger ihop då avrinning ofta sker där marken körts sönder, berättar han. För att klara detta jobbar man med så kallade *skogliga laserdata* genom vilka man kan se hur skikten med markfukt ligger. Inom skogsstyrelsen jobbar man också aktivt med att binda samman värdeetrakter²⁸.

---

²⁸ Med värdeetrakt avses ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdeetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i vardagslandskapet. Se: *Nationell strategi för formellt skydd av skog*. (2005) Beslut. NV dnr 31-419-04. SKS dnr 139/04 4.43. S. 35.

De förbättringar Rolander kan tänka sig inom viltvården är först och främst fler gemensamma utbildningspaket för markägareintressena och jägarintressena. Särskilt sedan den nya typen av älgförvaltning som trädde i kraft 1 januari 2012, som innebär älgförvaltningsområden med älgförvaltningsgrupper som fattar besluten i området.²⁹ Älgförvaltningsgrupperna utgörs av företrädare för markägare och jägare inom de jaktvårdsområden älgförvaltningsområdet innefattar, alltså lokal förankring med samverkan i fokus. Rolander understryker vikten av att de båda sidorna får ökad förståelse för varandras intressen för att samarbetet ska fungera bra och besluten skall kunna fattas på bästa sätt. Han ser också att mera stöttning från myndighetshåll kunde vara på sin plats, då det är mycket ansvar som hamnar i knät på både markägare och jägare att besluta om. Han föreslår att flera träffar där förvaltningsgrupperna kan ses mer förutsättningslöst kanske kunde ha en positiv inverkan.

Vidare efterlyser Rolander en förändring när det gäller valet av föryngringsmetoder för skog. Många skogsbrukare väljer förädlad material som är dyrt att köpa in och därför sätts i glesa bestånd. Det förädlade materialet ska ge tidigare avkastning, men Rolander menar att det i många fall kostar mer än det smakar, de glesa bestånden är troligen inte lika fodergivande som de täta och tål heller inte särskilt stort betestryck. En dålig kombination av egenskaper alltså. Han menar att de tätare mer långsamväxande bestånden erbjuder mer foder och tål ett större betestryck tack vare fler plantor och större betesspridning.

”En duktig röjare måste kunna träslagets biologi för att veta vad de kan kapa och vad de kan och bör spara. Det där med gallring är finlir”
–Rolander under intervjun

Till sist vill han se en utveckling när det kommer till hur skogen gallras. En duktig röjare, menar han, måste ha god kännedom om träslagets biologi för att kunna ta väl avvägda beslut i sitt arbete. Han anser att både markägarna och skogsbolagen kan bli bättre på detta. Att gallra på ett sätt som främjar skydds- och foderplatser för viltet har ett stort symbolvärde gentemot jägarna och inbjuder till kompromiss, menar han.

Rolander vet inte om skogsstyrelsen har någon landskapsarkitekt anställd, men han skulle tro det. Dock tillägger han att det pratades mycket om landskapsarkitektur inom skogsbruket för 15 år sedan, det förekommer inte lika mycket idag. Han menar att skogsstyrelsen önskar att bredda sin kompetens framöver och han tror då att landskapsarkitekter bör vara av intresse.

---

²⁹ Naturvårdsverket. *Älgförvaltning med ökad samverkan i fokus*. [Elektronisk]

4.4 Återgivning av intervju med Tom Espgård, Länsstyrelsen Skåne

Tom Espgård är lantbrukskonsulent i grunden men har de senaste åren även jobbat med viltförvaltningsfrågor. Som lantbrukskonsulent ligger hans fokus på integrerat växtskydd, IPM (Integrated Pest Management). I år, 2015, kom en ny föreskrift för användning av kemiska bekämpningsmedel ut. I denna står bland annat att man som jordbrukare, som kompensation för användandet av medlen, bör vidta åtgärder för att gynna nyttoinsekter. Tom understryker att dessa åtgärder är av sådan karaktär att även fåltvilt gynnas. Han påpekar att i ett odlingsintensivt län som Skåne sker inga sådana åtgärder utan lagstiftning.

Han pekar ut gårdsstödet, en ersättning man erhåller från staten utifrån hur många hektar mark man äger, som en bov i dramat när det gäller den enorma kapitalisering av mark som skett. Han menar att kraven för att få gårdsstödet har varit alldeles för låga då det räckt att man ägt marken och att denna varit plöjbar och fri från försumpning och vedartat sly. I år, 2015, har högre krav införts. En väsentlig och viktig skillnad i år är att man faktiskt måste använda marken för att få gårdsstödet, det räcker inte att äga den. Ytterligare en är att det nu är möjligt att få gårdsstöd även för betesmark, innan har det inte varit möjligt att få stödet utbetalt gällande marker med många träd.³⁰

Espgård understryker att det absolut största hotet för biologisk mångfald är den minskade variationen i landskapet som rationaliseringen av jord och skogsbruk medfört. Han konstaterar att fåltvilt har minskat på grund av detta, och att de begärliga grödorna blivit mer eftertraktade. Blockodling är det mest kostnadseffektiva sättet att odla, men metoden rubbar balansen i naturen, säger han. Biotopvård har blivit en jätteviktig del i viltvården på grund av jord- och skogsbrukets utveckling.

”Vi vet idag att ökad variation är nyckeln, men det är pengarna som styr.”

–Espgård under intervjun

Han nämner sedan de två saker inom lagstiftningen som han ser som mest positivt för biologisk mångfald: IPM och Landsbygdsprogrammet, båda sprungna ur jordbruksverket. IPM har syftet att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel och förespråkar en kombination av åtgärder för att bekämpa ogräs, svampsjukdomar och skadeinsekter. Det är sedan 2009 ett krav från EU att alla medlemsstater arbetar med detta. I den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel nämns bland annat välplanerad växtföljd och användning av motståndskraftiga sorter som sätt att minska användningen av växtskyddsmedel. Här understryks också att biologiska växtskyddsmedel bör premieras.³¹

³⁰ Jordbruksverket. *Nyheter i gårdsstödet 2015*. [Elektronisk]

³¹ Regeringen. *Nationell handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel...* s.5. [Elektronisk]

Landsbygdsprogrammet består av stöd och ersättningar som är till för att utveckla landsbygden.³² Det Espgård anser ge störst inverkan på hur landskapet brukas är det så kallade förgröningsstödet, som kan sökas av den som har mer än hälften av sin jordbruksmark i slättbygd och har mer än 15 hektar åkermark. För att få stödet måste minst 5% av den ägda jordbruksmarken vara så kallade ekologiska fokusarealer, dvs. områden som kan förbättra den ekologiska mångfalden. De marker som jordbruksverket räknar som ekologiska fokusarealer är mark i träda, energiskog av salix, fält med kvävefixerande grödor, obrukade fältkanter och vallinsådd i en huvudgröda.³³

"Idag kör man blockodling, hundratals hektar av samma gröda som odlats ända ut i fältkanten. Och när viltet sedan kliver ut i åkern blir det ett himla liv för att de gör sådan skada, men vart ska det ta vägen?"

– Espgård under intervjun

Inom viltvård är det Svenska Jägareförbundet som går i framkant, enligt Espgård. Viltvårdens fyra grundpelare är *foder, skydd, vatten och predatorkontroll*. (Jägareförbundet konstaterar på sin hemsida att för att uppnå ett framgångsrikt viltvårdsarbete så måste man tänka i ett landskapsperspektiv. Extra värdefullt blir det om man samarbetar över ägo gränser, framhåller de.³⁴ Min anmärkning)

Viltförvaltningen inom länsstyren handlar mest om rovdjursförvaltning, berättar han, något han tycker är synd och tråkigt. Men det som kostar mest pengar varje år är gäss. Den vitkindade gåsen som tidigare varit hotad är nu den mest talrika, dock finns den med på listan över fredade arter fortfarande så den får endast jagas om skydds jakt beviljas. Något som han säger beror på den tröga byråkratin inom EU. Markhäckande arter missgynnas kraftigt av gässens betning.

Han menar att Sverige internationellt sett är älg och varg, men att vi inte får låta det styra oss nationellt. Vi är mycket mer än så, menar han, och det finns mycket att göra som inte blir gjort på grund av detta rovdjursfokus. Han tar raphönan som exempel på viltförvaltning som inte sker. Fågeln fanns tidigare i hela Sverige men står idag att finna endast i södra Sverige då dess biotop är starkt förknippad med jordbruket. I och med jordbrukets rationalisering har det koncentrerats till södra Sverige, där den bördigaste marken finns. Jakten däremot, den är fortfarande fri över hela landet. Espgård menar att det saknas en mellannivå för de arter som har en skaplig status. Idag är det av eller på, det är antingen fredat eller fri jakt som gäller. Han understryker vikten av adaptiv förvaltning, något som blivit svårare sedan vi gick med i EU på grund av det tröga systemet.

---

³² Jordbruksverket. *Vad är landsbygdsprogrammet?* [Elektronisk]

³³ Jordbruksverket. *Det här är ekologiska fokusarealer.* [Elektronisk]

³⁴ Jägareförbundet. *Viltets landskap.* [Elektronisk]

Han ser även en polarisering mellan stad och landsbygd som är problematisk. Det gjordes försök att involvera markägarna i viltförvaltningen genom att tillsätta ett så kallat klövviltsutskott, men det var ett misslyckat försök som inte ledde till någon förbättring berättar Espgård. De betande djuren faller idag lite mellan stolarna. Varje länsstyrelse har en viltförvaltningsdelegation, men rovdjuren har som sagt tagit enormt mycket fokus de senaste åren. Inom viltförvaltningsdelegationen sitter en blandad skara, här finns representanter från naturskyddsföreningen, ornitologer, skogsintresset, jägarintresset, olika politiker etc. Det vilt som viltförvaltningsdelegationen diskuterar och beslutar om är rovdjur, älg och kronhjort. Allt annat vilt ligger på markägaren att förvalta.

Akilleshälen för många är bristen på helikopterseende, konstaterar han. Allt hänger ju ihop, och här är Sverige långt efter. Tittar man på till exempel Danmark och England så är de mycket bättre på att jobba områdesöverskridande och samarbeta över myndighetsgränserna. I Sverige förekommer knappt sådana samarbeten berättar han. Jordbruksverket och Naturvårdsverket är beslutande myndigheter under vilka länsstyrelserna verkar som tillstånds- och tillsynsmyndighet. Problemet är, påpekar Espgård, att helhetstänket saknas. Inom Naturvårdsverket fattas beslut inom viltförvaltning, men många av besluten som tas inom Jordbruksverket påverkar denna. Det är dock vattentätt mellan de två stora myndigheterna och trots att det fattas beslut som har inverkan på varandra så finns inget samarbete. Detta problemet finns också inom länsstyrelserna menar han, och man har mycket att vinna på att börja jobba områdesövergripande. Espgård konstaterar med ett litet skratt att han är näst intill historisk. Han är nämligen den enda på hela länsstyrelsen i Skåne län som arbetar i både Malmö och Kristianstad, alltså både med viltförvaltning och jordbruksfrågor, och har insyn i båda delarna av myndigheten.

4.5 Analys av intervjuerna

Under intervjuerna blir det tydligt hur kontextualiserat begreppet viltvård är. Vad de tillfrågade lägger i begreppet varierar och hur viltvård ser ut för dem i sitt arbete skiljer sig mycket åt, ifrån att sätta mål för viltstammarnas storlek med hänsyn till de areella näringarna till att utbilda bönder i integrerat växtskydd. Kärnan i viltvården utgörs dock av att på olika sätt främja skydd, föda, vatten och predatorkontroll. Vägarna att skapa goda förutsättningar för viltet inom dessa kategorier är dock oändliga. Inom samhällsplanering verkar gröna korridorer vara en viktig del för viltet, inom landskapsplanering är det biotopvård som sticker ut som den starkaste möjligheten att bidra till förbättring för viltet och vid utbyggnaden av vår infrastruktur handlar det om att säkra viltets möjligheter till rörelse.

Uppfattningen om vad som räknas som vilt verkar samstämmigt vara "de vilda djuren". En av de tillfrågade nämner till och med amfibier och organismer. Det framgår att en av de stora utmaningarna för viltvården idag ligger i att samverka med det rationaliserade jord- och skogsbruket, som medför ett monotont landskap. Just vikten av variation i landskapet framhålls på flera håll. Hållbar markanvändning verkar vara något som både skogsstyrelsen och jordbruksverket kämpar hårt för i sitt arbete. Hållbar markanvändning verkar i första hand handla om artval och att bruka marken så att skydds- och foderplatser uppstår, då det medför att viltet och produktionen kan vinnas på samma område utan att förstöra för varandra. Lagstiftning, utbildning och utdelning av ekonomiskt stöd är metoder som används för att främja hållbart markanvändande.

Jägareförbundet framhåller vikten av att tänka i ett landskapsperspektiv om man vill uppnå framgångsrik viltvård, något som de tillfrågade verkar hålla med om. Vilka problem man brottas med på olika platser verkar vara geografiskt anknutna och grundar sig sannolikt i de olika förutsättningar landskapsvariationerna innebär. Det finns dock utrymme för att skillnaderna delvis grundar sig i engagemang och förmåga att driva vissa frågor.

Det finns en önskan hos de tillfrågade om att det områdesövergripande samarbetet kunde vara bättre, likaså lagstiftningen. Myndigheterna uttrycker en önskan om att vara lokalt förankrade för att kunna arbeta adaptivt, men de tillfrågade ger en bild av en trög beslutsapparat som i flera fall verkar hämmande på viltvårdsarbetet. Att det brister i översikten av arbetet, både inom och över myndigheterna, är också något som framkommer under samtalen.

Ingen av de tillfrågade arbetar tillsammans med någon landskapsarkitekt eller känner ens till förekomsten av någon landskapsarkitekt inom myndigheten de arbetar på. Flera av de tillfrågade nämner att landskapsarkitekter däremot var mer närvarande i arbetet förr och en av de tillfrågade tror att det beror på att man idag inte arbetar med landskapsplanering i samma utsträckning och att de stora ingreppen för att främja vilt inte görs längre. Däremot uppvisar skogsvårdsstyrelsen på flera håll tendenser att vilja bredda kompetensen, i samband med en satsning på landskapsfrågor. Flera av de tillfrågade efterlyser också mer och bättre områdesövergripande arbete och ett ökat samarbete mellan olika professioner. Så som arbetet ser ut idag ser fler av de tillfrågade ingen självklar plats för landskapsarkitekten, eftersom fokus ligger på att hantera skador orsakade av vilt och inte på förebyggande landskapsplanering.

Det förekommer vissa motsägelser i de tillfrågades berättelser. Jaxgård på naturvårdsverket konstaterar att Länsstyrelserna för sydlänen kan ha större fokus på klövvilt, eftersom rovdjurskoncentrationen är mindre där än i andra delar av landet. Espgårds på Länsstyrelsen Skåne berättar däremot att rovdjuren tar nästan allt fokus ifrån övrigt vilt och den större delen av budgeten går till att arbeta med rovdjur.

5 Diskussion och reflektion

Viltvårdsbegreppet är som tidigare nämnts starkt kontextualiserat. Det spänner inte bara över många olika områden utan är också starkt kopplat till landskapsbilden, markanvändningen och den lokala problematik den variationen medför. Gränsövergripande arbete och breda samarbeten är önskvärt för att kunna arbeta med viltvård på bästa sätt, men det verkar vara något som inte fungerar särskilt väl idag. Begreppets komplexa natur kan medföra en svårighet att etablera ett gemensamt språk i dessa frågor. Det områdesövergripande arbetet blir inte mindre viktigt för att förutsättningarna och problematiken kan skilja sig mycket åt, utan är fortfarande något som är viktigt att eftersträva för att nå framgångsrik viltvård, men problematiken understryker vikten av lokal förankring och adaptivt arbete. Den utveckling som Peter Jaxgård vill se av lagstiftningen är förankrad i hur rovdjurspolitiken förs idag, vilket inte är något som jag valt att fördjupa mig i i denna uppsats av utrymmesskäl. De lagar jag har tittat på är de lagar som jag anser bäst säger något om hur vi förhåller oss till viltvård som begrepp och hur arbetet för goda viltförhållanden och biologisk mångfald förväntas gå till. Tydligt är att lagstiftningen och Sveriges miljömål går hand i hand samt att man i lagstiftningen försöker främja variation i landskapet.

Det råder enighet om att variation i landskapet är en viktig faktor i viltvården och jag är övertygad om att även de andra perspektiven av landskapsvård ställer sig bakom det påståendet. För att bibehålla och främja variation i landskapet måste vi alltså använda marken på ett hållbart sätt. Begreppet *hållbar* är något som man utan att överdriva kan hävda att det gått inflation i de senaste åren och är ett begrepp som används i alla möjliga och omöjliga sammanhang. Det som åsyftas här är ett bruk som tillåter såväl god avkastning som biologisk mångfald och ett av landskapet högt upplevelsevärde. Försvinnandet av småbitoper är en följd vi ser av jord- och skogsbrukets utveckling och viltvård görs inte längre enbart i syfte att gynna viltet utan för att upprätthålla någon form av symbios mellan de areella näringarna och det vilda livet.

Med tanke på att ett varierat landskap är centralt för en lyckad viltvård, och att denna variation till stor del uppnås genom hållbar markanvändning, finner jag det något underligt att det har varit så svårt att hitta landskapsarkitekter inom arbetet med viltvård. Detta borde vara ett aktuellt område att arbeta inom för landskapsarkitekter eftersom landskapsplanering är, eller ska åtminstone vara, en del av landskapsarkitektsprogrammet vid SLU. Vad jag förstår utifrån intervjuerna så har de personer som idag sysslar med viltvård tidigare varit i kontakt med landskapsarkitekter, så hur kommer det sig att de lyser med sin frånvaro idag? En faktor som kan spela in är att landskapsarkitektsutbildningen har förändrats. Tidigare bestod programmet av två inriktningar, en mot planering och en mot arkitektur, men idag skall utbildningen innefatta båda delar. Har detta inneburit att landskapsarkitekten förlorat sin spets som planerare? Överskuggas planeringsfrågorna inom programmet av ett fokus på arkitektur och gestaltning av urbana miljöer? Att utbildningen förändrats kan också innebära en förändring i vilka intressen som ligger till grund för att man söker sig till utbildningen.

Kanske är det också så att det går trender i hur, och med vad, man arbetar inom myndigheterna? Per Risberg, Naturvårdsverket, nämner under intervjun att landskapsplanering inte är lika närvarande i arbetet med viltvård längre och att de stora ingreppen för att förbättra för vilt inte görs idag. Det verkar dock som att Skogsstyrelsen vill vända den trenden och satsa mer på landskapsfrågor. I samband med det kommer de behöva bredda sin kompetens och kanske blir det vändpunkten för landskapsarkitekten, som på nytt får chansen att delta i arbetet med att planera för vilt.

Så här i efterhand kan jag konstatera att landskapsarkitekten inte förkommer i någon märkbar utsträckning inom just de myndigheter jag valde att titta på. En anledning till detta kan vara att landskapsarkitekten ofta anställs under annan titel och därmed är svåra att hitta. Hade jag istället valt att titta närmare på till exempel Trafikverket och större konsultföretag, så som Sweco, så tror jag att jag i större utsträckning kunnat ringa in hur landskapsarkitekten kan planera för vilt och jag tror också att det finns en chans att bilden av hur landskapsplanering bedrivs hade sett annorlunda ut. Detta är något som vore relevant att undersöka vidare. Även en uppföljning av Skogsstyrelsens kommande satsning på landskapsplanering vore intressant.

6 Källförteckning

6.1 Elektroniska källor

Jordbruksverket. *Det här är ekologiska fokusarealer*. Hämtat 30-04-2015. Tillgänglig via:
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/forgroningsstod/ekologiskafokusarealer.4.14b1a9da14b92deca8426c9.html>

Jordbruksverket. *Nyheter i gårdsstödet 2015*. Hämtat 30-04-2015. Tillgänglig via:
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/gardsstod/nyheter2015.4.37b3087414bbbcfc9dbe6aa6.html>

Jordbruksverket. *Vad är landsbygdsprogrammet?* Hämtat 30-04-2015. Tillgänglig via:
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdsutveckling/programochvisioner/landsbygdsprogrammet20142020/vadarlandsbygdsprogrammet.4.1b8a384c144437186ea10a.html>

Jägareförbundet. *Viltets landskap*. Hämtat 18-05-2015. Tillgänglig via:
<http://jagareforbundet.se/vilt/viltvard/viltets-landskap/>

Länsstyrelsen. *Samarbete – vilken länsstyrelse gör vad*. Hämtat 14-05-2015. Tillgänglig via:
<http://www.lansstyrelsen.se/Sv/Pages/samarbete.aspx>

Länsstyrelsen Dalarna. *Om länsstyrelsen*. Hämtat 14-05-2015. Tillgänglig via:
<http://www.lansstyrelsen.se/dalarna/Sv/om-lansstyrelsen/Pages/default.aspx>

Länsstyrelsen Dalarna. *Så jobbar Länsstyrelsen*. Hämtat 24-04-2015. Tillgänglig via:
<http://www.lansstyrelsen.se/dalarna/Sv/om-lansstyrelsen/organisation/Pages/default.aspx>

Länsstyrelsen Dalarna. *Vårt uppdrag*. Hämtat 18-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.lansstyrelsen.se/dalarna/Sv/om-lansstyrelsen/vart-uppdrag/Pages/default.aspx>

Nationalencyklopedin. Sökord: *Kulturmiljövard*. Hämtat 20-04-2015 Tillgängligt via:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kulturmilj%C3%B6v%C3%A5rd>

Nationalencyklopedin. Sökord: *Landskapsvard*. Hämtat 20-04-2015 Tillgängligt via:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/naturv%C3%A5rd>

Nationalencyklopedin. Sökord: *Naturvard*. Hämtat 20-04-2015 Tillgängligt via:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/landskapsv%C3%A5rd>

Nationalencyklopedin. Sökord: *Viltvård*. Hämtat 20-04-2015 Tillgänglig via:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/viltv%C3%A5rd>

Nationella miljömålportalen. *Sveriges miljömål*. Hämtat 14-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/>

Naturvårdsverket. *Finansiering*. Hämtat 14-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Finansiering/>

Naturvårdsverket. *Insatser för värdefull natur bidrar till biologisk mångfald och friluftsliv*. Hämtat 14-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Finansiering-vardefull-natur/>

Naturvårdsverket. *Om Naturvårdsverket*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/>

Naturvårdsverket. *Organisation*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Organisation/>

Naturvårdsverket. *Vision och verksamhets idé*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Organisation/Vision-och-verksamhetside/>

Naturvårdsverket. *Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper*. Hämtat 14-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Artbevarande/Atgardsprogram-for-hotade-arter/>

Naturvårdsverket. *Älgförvaltning med ökad samverkan i fokus*. Hämtat 13-05-2015 Tillgängligt via:
<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Viltforvaltning/Planera-viltforvaltning/Algforvaltning/>

Regeringen. *Nationell handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2013-2015*, kap 2.2, sidan 5. Hämtat 30-04-2015 Tillgänglig via:
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/22/00/21/7108003d.pdf>

Riksantikvarieämbetet. *Om Riksantikvarieämbetet*. Hämtat 19-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.raa.se/om-riksantikvarieambetet/>

Skogsstyrelsen (2014) *Skogsvårdslagstiftningen*, Skogsstyrelsen: Jönköping Hämtat 20-05-2015
Tillgänglig via: <http://www.skogsstyrelsen.se/Global/PUBLIKATIONER/svl/SVL%202014.pdf>

Skogsstyrelsen. *Strategi och målbild*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/Vision-ide-och-strategi/Strategi-och-malbilder/>

Skogsstyrelsen. *Vision, idé och strategi*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/Vision-ide-och-strategi/>

Skogsstyrelsen. *Vårt uppdrag*. Hämtat 06-05-2015 Tillgänglig via:
<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/Vart-uppdrag/>

6.2 Lagar och offentliga dokument

Nationell strategi för formellt skydd av skog. (2005) Beslut fattat av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. Stockholm/Jönköping (NV dnr31-419-04, SKS dnr 139/04 4.43) Sid. 35

Jaktlag. SFS 1987:259

Miljöbalk. SFS 1998:808

Skogsvårdslag. SFS 1979:429

6.3 Tryckta källor

Christoffersson, Sten, m.fl. (2010), *Jägarskolan*, Svenska jägareförbundets förlag:Öster Malma.

Germundsson, Tomas (2005), Regional cultural heritage versus national heritage in Scania's disputed national landscape. *International journal of heritage studies*. Vol. 11, Nr. 1

Morgan, Svante (1991), *Vilt- och landskapsvård*. LT förlag: Stockholm.

Rizell, Malin (1997), *Viltvård i vårt kulturlandskap – hur tar man hänsyn till natur-och miljövårdsaspekter i viltvården?* Examensarbete vid institutionen för landskapsplanering, SLU Alnarp.

6.4 Otryckta källor

Tom Espgård, lantbrukskonsulent och viltförvaltare, Länsstyrelsen Skåne. Intervju 28-04-2015.

Peter Jaxgård, rovdjursförvaltning, Naturvårdsverket. Telefonintervju 07-05-2015.

Per Risberg, viltförvaltning, Naturvårdsverket. Telefonintervju 07-05-2015.

Matts Rolander, viltsamordnare, skogsstyrelsen. Telefonintervju 08-05-2015.

6.5 Figurförteckning

Figur 1:

Naturvårdsverket. *Organisationsschema*. 24-04-2015 Tillgänglig via:

<http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Organisation/>

Figur 2:

Skogsstyrelsen. *Organisation*. 15-05-2015 Tillgänglig via:

<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/Organisation/>

Figur 3:

Länsstyrelsen Skåne *Organisation*. 24-04-2015 Tillgänglig via:

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/om-lansstyrelsen/organisation/Pages/default.aspx>

